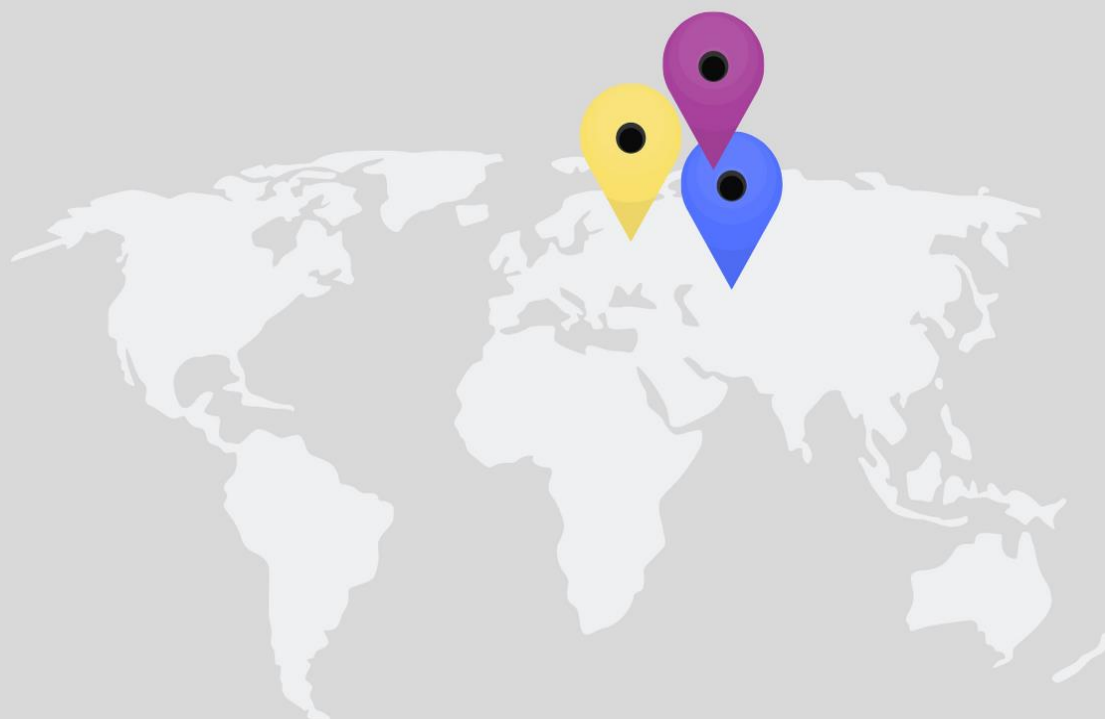
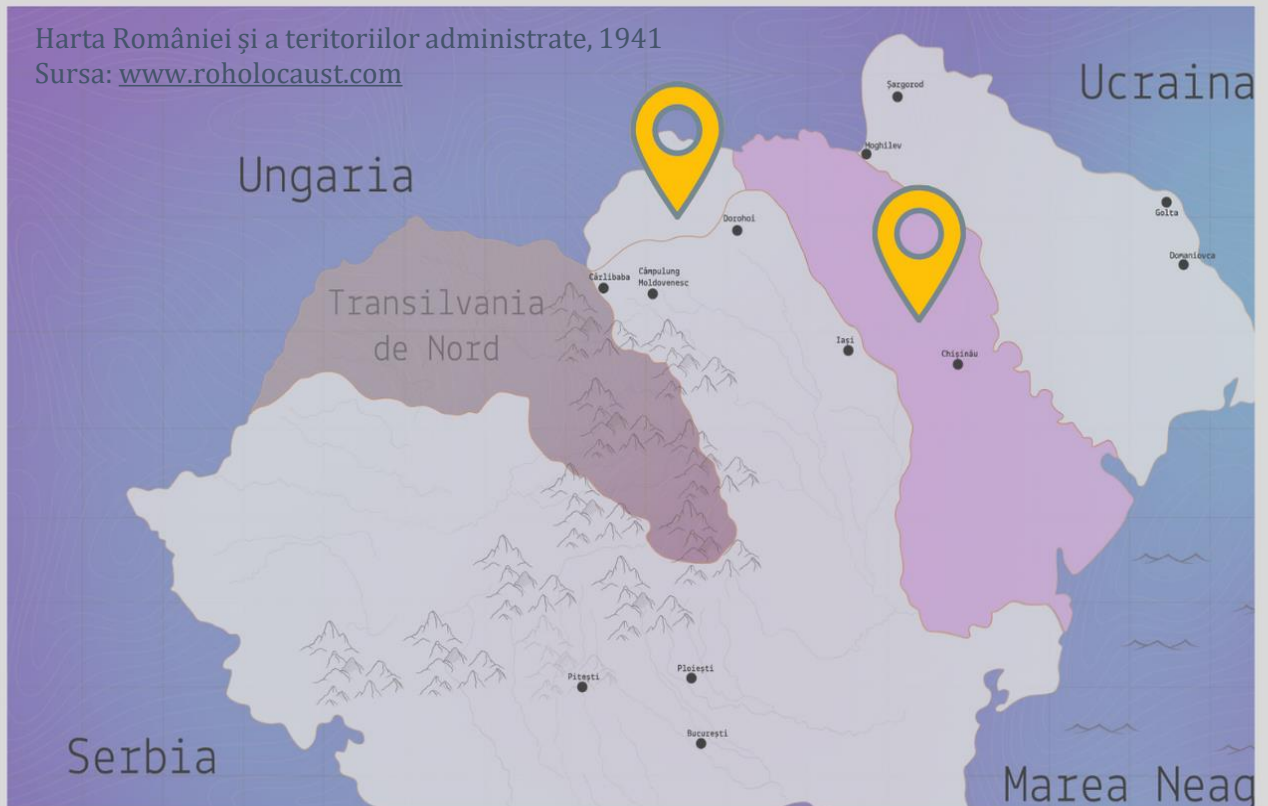

#POVEȘTIDEVIATĂ
DIN TIMPUL HOLOCAUSTULUI

Harta României și a teritoriilor administrate, 1941
Sursa: www.roholocaust.com

BASARABIA, PEPENI - IULIE 1941

În vara anului 1941 trupe române și germane au pătruns în **Basarabia** și **Bucovina de Nord**, teritorii ocupate de Uniunea Sovietică cu un an înainte. Aceste provincii aveau o populație evreiască numeroasă, iar în Basarabia foarte multe târguri și localități rurale aveau o prezență evreiască bogată. În zilele imediat următoare pătrunderii armatei și jandarmeriei în localități au avut loc masacre. Populația civilă a fost încurajată de către autorități să acționeze împotriva evreilor care până atunci le erau vecini. Cercetările arată că în anul 1941 între **45.000 și 60.000 de evrei au fost omorâți în Basarabia și Bucovina de Nord**. Cei care au scăpat acestor masacre au fost **deportați în Transnistria**.

Evrei din Basarabia și Bucovina de Nord, deportați în Transnistria

Sursa: <https://bit.ly/2U17RQd>

Harta județului Bălți, perioada interbelică

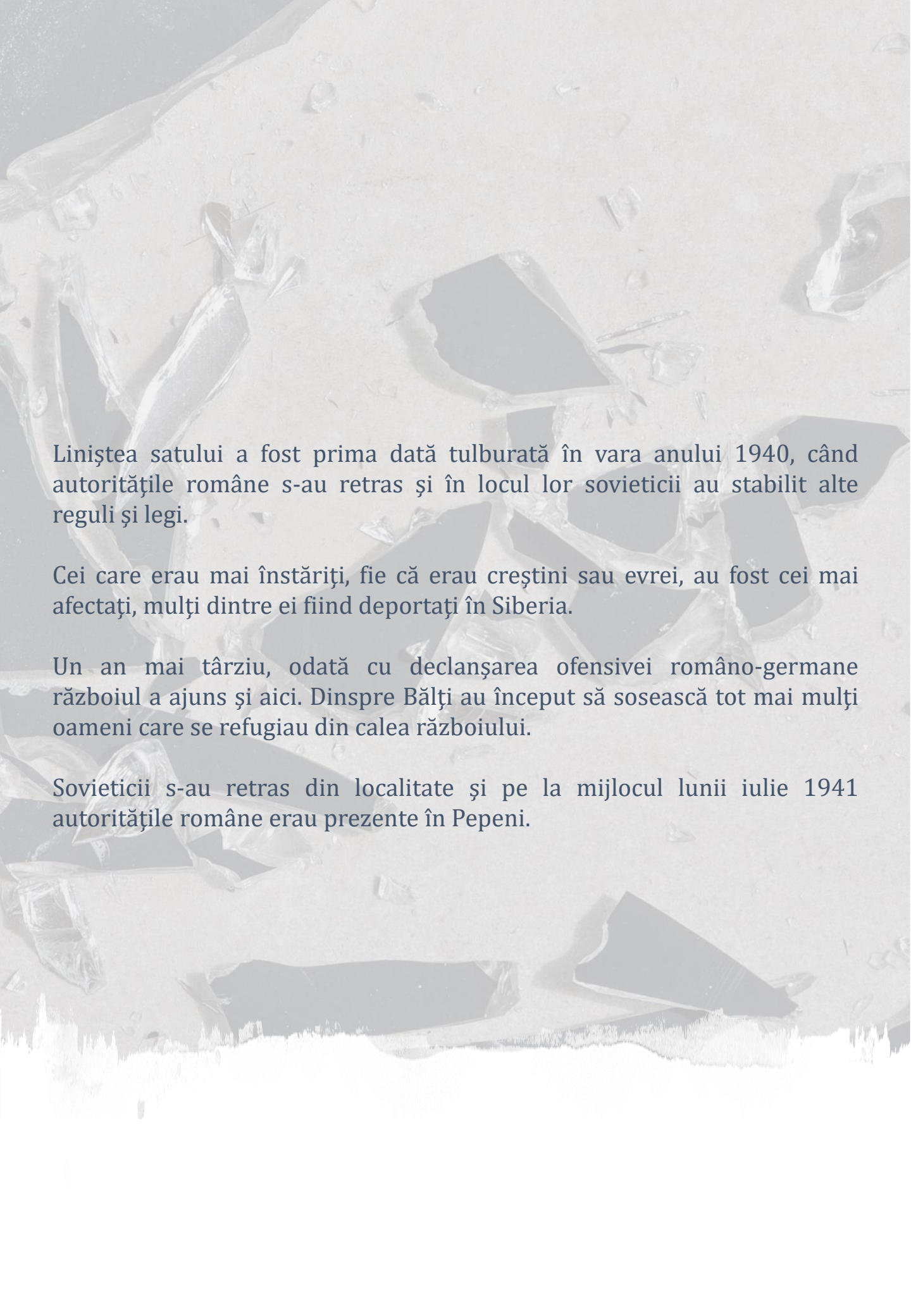
Sursa: <http://romaniainterbelica.memoria.ro/judete/balti/>

Pepeni se găsește în centrul Basarabiei, în componența raionului Sângerei din județul Bălți. În localitate trăiau în perioada interbelică 27-30 de familii de evrei. Recensământul din 1930 arată că aici locuiau 180 de evrei. Cei mai mulți dintre ei se ocupau cu comerțul și diverse meșteșuguri (cojocari, cizmari, croitori etc.).

Evreii și creștinii conviețuiau în armonie și de multe ori creștinii cereau ajutorul vecinilor evrei. **Andrei Vulpe, născut în Pepeni în 1931,** își amintește că la ora de religie pe care o ținea preotul satului colegii lui evrei mergeau la școala evreiască unde un profesor venit dintr-o localitate apropiată, Telenești, îi avea în grijă.

Liniștea satului a fost prima dată tulburată în vara anului 1940, când autoritățile române s-au retras și în locul lor sovieticii au stabilit alte reguli și legi.

Cei care erau mai înstăriți, fie că erau creștini sau evrei, au fost cei mai afectați, mulți dintre ei fiind deportați în Siberia.

Un an mai târziu, odată cu declanșarea ofensivei româno-germane războiul a ajuns și aici. Dinspre Bălți au început să sosească tot mai mulți oameni care se refugiau din calea războiului.

Sovieticii s-au retras din localitate și pe la mijlocul lunii iulie 1941 autoritățile române erau prezente în Pepeni.

AGRESORI

Ion Bordei în uniformă de jandarm

Sursa: USHMM-CNSAS

ION BORDEI

Soarta evreilor din Pepeni a fost în strânsă legătură cu deciziile pe care șeful postului de jandarmi, sosit în localitate după retragerea sovieticilor, le-a luat. Acesta cunoștea destul de bine locurile și oamenii din Pepeni.

Ion Bordei a fost din 1933 și până în 1939 jandarm în cadrul secției Sângerei de care aparținea și comuna Pepeni, în județul Bălți, Basarabia.

În iunie 1941, atunci când România se pregătea să pornească războiul împotriva URSS și să recucerească Basarabia, Ion Bordei era la postul de jandarmi Hangu-Ceahlău, Legiunea de Jandarmi Piatra Neamț, însă făcea parte dintre aceia care urmau să ocupe un post într-o comună din Basarabia.

A fost numit șef de post în comuna I.G. Duca (așa se numea comuna Pepeni atunci) din raionul Sângerei. Avea în subordine alți trei jandarmi angajați și doi jandarmi în termen.

Bordei a ajuns în comuna Pepeni în 13 iulie 1941 și a început organizarea comunei. Convoacă localnicii, alege un primar, îl numește pe învățătorul Vasile Huțanu comandantul premilitarilor și împreună cu el stabilește patrula de pază prin localitate.

Tot atunci Bordei a hotărât să-i strângă pe toți evreii care se aflau pe raza localității și să-i închidă în sediul primăriei. Numărul celor care au fost închiși variază de la o sursă la alta. Localnicii își amintesc că în zilele acelea erau și foarte mulți evrei care se refugiaseră de la Bălți, de aceea în multe documente se menționează că au fost adunați peste 300 de oameni. Este o certitudine că **au fost închiși bătrâni, copii, femei însărcinate care au ajuns chiar să nască acolo.**

Timp de trei zile evreii au stat închiși în sediul primăriei fără să primească mâncare sau apă. Câțiva săteni mai miloși încercau să le ofere celor pe care-i cunoșteau câte ceva de mâncare.

Andrei Vulpe, la vremea aceea un copil, își amintește că a mers cu mama lui la locul unde erau ținuți vecinii evrei și au ajutat-o pe croitoreasa Roza:

„Oamenii le duceau mâncare, dar mama mea avea la una Roza, o croitoreasă Roza...îi era datoare, i-a cusut ceva mamei și mama trebuia să îi dea ceva. Dar ce îi dădea? Îi dădea lapte, smântână... Și ne-am dus cu mama, eu m-am dus cu mama să îi ducă Rozei niște brânză cu smântână să îi ducă, că îi era datoare mama. Ne-am dus și au strigat-o la fereastră. Au strigat-o, Roza a venit și mama i-a dat și cu asta s-a terminat”.

Frontul era încă în apropierea localității. La aflarea veștii că rușii se îndreaptă către sat, Bordei hotărăște să-i ucidă pe evreii pe care îi ținea ostateci. Prima dată acesta a aruncat o grenadă în una din camere. Apoi jandarmii și sătenii înarmați au început să tragă cu armele în cei care încercau să scape. Alți săteni care nu aveau arme îi loveau pe evreii cu bâte și obiecte din fier.

Pe lângă jandarmi, la masacru au participat și câțiva zeci de localnici care au ucis și apoi au cărat cadavrele vecinilor lor evreii la o carieră de piatră din afara satului.

Într-un interogatoriu pe care Ion Bordei l-a dat târziu, în 1957, după mulți ani în care s-a ascuns, acesta susținea că a primit ordinul să-i execute pe toți evreii din localitate de la superiorul său de la Sângerei.

Ion Bordei la arestare, în 1957.

Sursa: USHMM-CNSAS

„Văzând situația aceasta eu am dat ordin la jandarmii ce erau cu mine, Borș Ion și Trainea să executăm prin împușcare pe toți evreii ce-i aveam închiși în localul primăriei.

Astfel eu m-am postat la o fereastră iar ceilalți doi jandarmi la celelalte două ferestre și am început a trage în cetățenii evrei ce-i aveam arestați acolo. Am împușcat până ce am terminat muniția ce o aveam, după care cetățenii ce făcuseră paza și premilitarii au pătruns în cameră și au început a scoate cadavrele afară. Cei care nu erau încă morți și mai trăiau li se dădea cu ceva în cap de îi omorau definitiv.

Cadavrele au fost transportate de către cetățenii din comună cu căruțele și îngropate în afara comunei la o carieră de piatră pe câmp. Să fi fost 70-80 cadavre nu pot ști precis. Știu că o parte din ei au mai scăpat înainte de a începe acțiunea de executare a acestora. Acțiunea de executare a început pe la ora 18:00 și s-a terminat pe la ora 21:00, iar în tot în acest timp au și fost transportați pentru înhumare.” - Ion BORDEI, 1957.

Masacrul de Acasă

Extras din filmul lui Oleg Brega, „Masacrul de acasă” în care este descris momentul masacrului, minutul 09:57 - 11:05

Video: <https://www.youtube.com/watch?v=8qsGtsni20g>

P. Barbalat

3-11-94

ÎNCHIEIERE

Prin sentința Tribunalului militar al Trupelor de interne ale R.S.S. Moldovenești de la 13-15 noiembrie 1944 au fost condamnați

1. ȚURCAN DĂNILA PETRU, a.n.1913 născut și domiciliat în s. Pepeni r-l Sângerei, moldovean;
2. MANCILO ANTON ION, a.n.1916 născut și domiciliat în s. Pepeni r-l Sângerei, moldovean;
3. MANCILO VASILE LEONTIE, a.n.1910 născut și domiciliat în s. Pepeni r-l Sângerei, moldovean;
4. DOROBAN GRIGORE IACOV, a.n.1916, născut și domiciliat în s. Pepeni, r-l Sângerei;
5. ȚENTILU VASILE DAVID, a.n. 1902, născut și domiciliat în s. Pepeni r-l Sângerei;
6. LOCOMAN ILARION IACOV, a.n.1922, născut și domiciliat în s. Pepeni, r-l Sângerei, - în baza art.1 Decretului Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. de la 19 aprilie 1943 la măsura de pedeapsă capitală prin împușcare. În privința lui Țurcan D., Mancilo, Mancilo V., Țentilo V. sentința a fost executată la 25 martie 1945. În privința lui Doroban Gr. și Locoman Ilarion măsura de pedeapsă capitală, de către Prezidiul Sovietului Suprem a fost schimbată cu condamnarea la 20 ani muncă silnică; în baza art.2 al Decretului Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. de la 19 aprilie 1943,-
7. MORARI ION SEMION, a.n.1896, născut și domiciliat în s. Pepeni r-l Sângerei, moldovean;
8. ȚURCAN IACOV PETRU, a.n.1891, născut și domiciliat în s. Pepeni r-l Sângerei, moldovean, - câte 20 ani de muncă silnică;
9. USRU ALEXEI EFIM, a.n.1916, născut și domiciliat în s. Pepeni r-l Sângerei, moldovean;
10. USRU ION NICOLAE, a.n.1916, născut și domiciliat în s. Pepeni r-l Sângerei, moldovean;

Extras din traducerea în limba română a sentinței prin care o parte dintre localnicii din Pepeni au fost condamnați de un tribunal sovietic în 1944

Sursa: USHMM

La masacru au participat și un număr important de localnici, premilitari sau săteni care au venit, chemați de Bordei, să-i ajute pe jandarmi. Mulți dintre ei au fost judecați chiar în toamna lui 1944, la Bălți, de o instanță sovietică. O parte au fost condamnați la moarte sau la ani grei de închisoare.

400
3
În acest scop, condamnații pe dosarul dat au fost înarmați cu arme, care au sape, lopeți, băte, având scopul de a participa nemijlocit la nimicirea evreilor și tot odată sarcină de a curăța orice încercare a evreilor reținuți în localul primăriei, de a fugi pe râfulală. Pentru aceasta au fost aranjați în jurul clădirii lângă terestre pentru pază.

În procesul penal s-a constatat următoarele:

Condamnații Țurcan Danil Mancilo Anton, Mancilo Vasile, Doroban Grigore, Țentilo Vasile și Locoman Ilarion, fiind înarmați cu arme împreună cu jandarmii români, împușcau prin uși și ferestre în gloata de evrei adunați în clădirea Primăriei.

Ursu Alexei, Ursu Ion, Vîslic Nicolai, Țurcan Gheorghe, Miron Gheorghii, Morari Ion, Guțan Nicolae, Brega Ion, Jigheu Ion, Romanici Sidor și Porcoreanu Gheorghe, conform indicațiilor șefului-lu-
-post erau înarmați cu ghioage cu care efectuau paza clădirii și pe cei ce încercau să fugă prin ferestre îi maltratau omorându-i pe or.

Spanachii Gheorghe spre sfârșitul executării, lumina cadavrele celor omorâți pentru a descoperi dacă n-a rămas ceva în viață.

Astfel a fost găsit un evreu, care după depozițiile lui Jigheu I. (f.d.53 v.II-), a fost omorât.

Condamnatul Țurcan Iacov nemijlocit la nimicirea evreilor în clădirea Primăriei n-a participat, însă după cum se vede din materialele dosarului l-a omorât pe unul din evreii care au scăpat - Tolpoșchii Sruți, în ograda lui Ursu Iacov.

Participarea și acțiunile concrete a fiecărui din condamnați, stabilite în procesul judiciar au fost exprimate prin următoarele

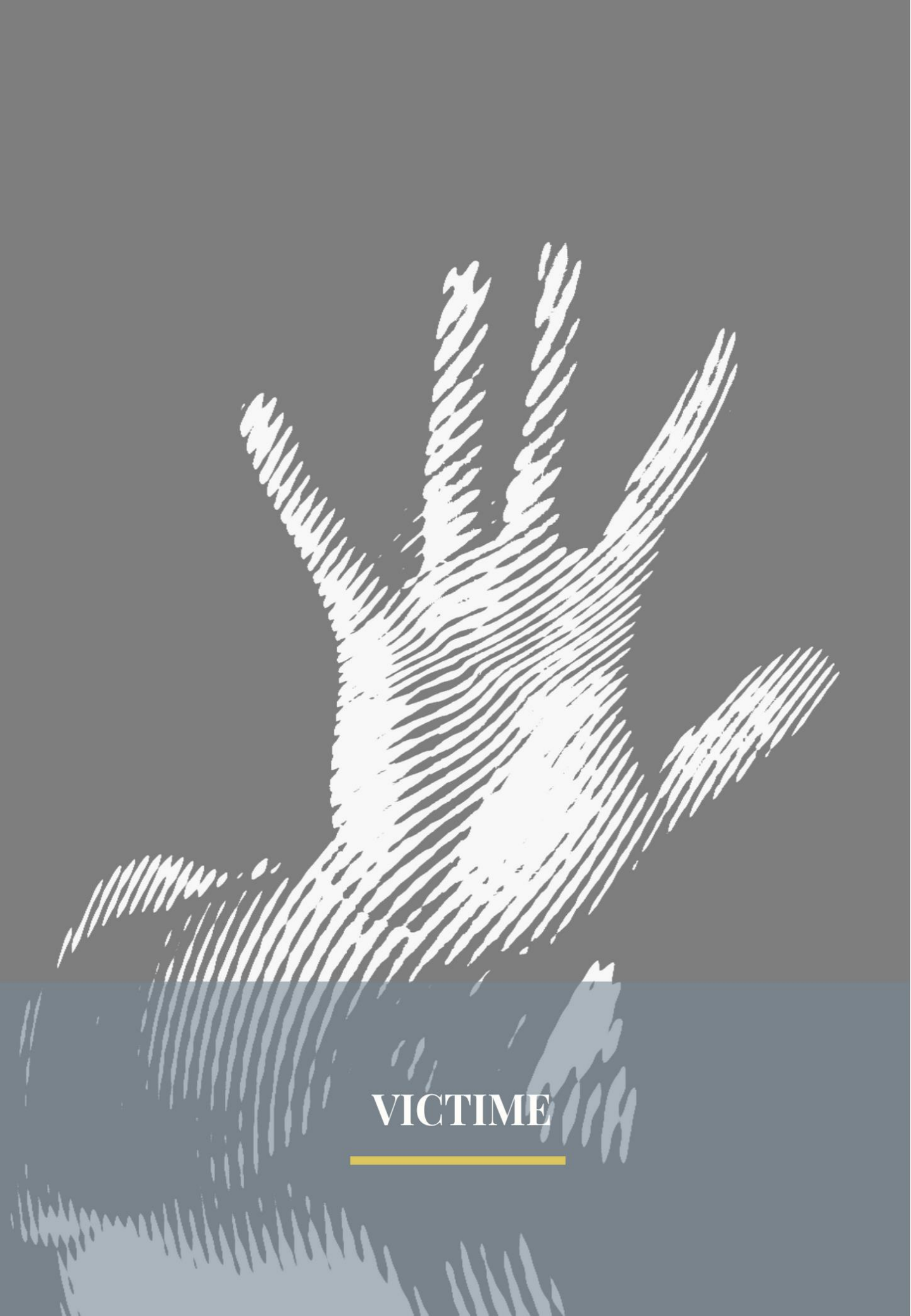
Țurcan Dănila Petru - a participat nemijlocit în iulie 1941 la nimicirea evreilor, organizată de jandarmerie. Țurcan D., vina la săvârșirea acestei crime a recunoscut pe deplin, declarând judecății că în iulie 1941 a fost chemat la jandarmerie, unde a primit arma și a produs 3 împușcături prin ușă în gloata de evrei aflată în sala din odăile Primăriei. Numărul precis de omorâți nu-l ține minte. La jandarmi a primit un costum și un mantou, lucruri luate de la evrei împușcați (f.d.19-25 v.I). În ședința judiciară Țurcan D. a declarat, că "...pe lângă evreii din s. Pepeni mai erau și alții, împușcați... Erau copii, femei, bătrâni, bărbați care țipau, iar după aruncarea grenadelor nu s-au mai auzit când au împușcat eu, probabil nu mai era nimeni viu..."(f.d.369 v.1).

„Când m-am apropiat de primărie, unde erau închiși evreii, am văzut că mulți săteni omorau evrei. Văzând asta am început și eu imediat să-i omor pe aceia care încercau să evadeze, să fugă, unii pe fereastre, alții pe uși. Nu conta pe cine omoram, adulți, copii, bărbați sau femei, loveam pe toată lumea. În orice caz, îmi amintesc bine că nu am omorât niciun copil, dar am omorât mai bine de zece adulți” (Gheorghii Sokolenko, 1944 - apud. Diana Dumitru, 2016)

VICTIME

Multe familii de evrei din Pepeni au pierit în întregime în vara anului 1941. Despre cei mai mulți dintre ei astăzi nu știm nimic.

Moise Turcin era din Pepeni însă în 1941 doar familia lui mai era în sat.

El fusese trimis în timpul ocupației sovietice în alte părți, iar când s-a întors în sat, în 1945, a încercat să afle ce s-a întâmplat cu familia sa. Mai târziu a emigrat în Israel și a continuat să le scrie autorităților române cerând să-l găsească și să-l pedepsească pe Bordei.

Iată ce scria Turcin în 1952, într-un document trimis procurorilor de la București:

„Femeia Ileana a lui Gheorghe Brega mi-a povestit în 1945 (când m-am înapoiat în sat ca profesor) că jandarmul Borș i-a spus: «Printre jidanii din noaptea aceea era și fetița profesorului Turcin, frumoasă ca un înger, care a rămas în viață și nu m-am îndurat s-o omor. Totuși, am aruncat-o și pe ea în căruță și apoi am aruncat-o în groapa carierii. Acum îmi pare rău de acest lucru». Acelaș lucru, că fetița mea a fost aruncată de vie în groapă, mi-a fost confirmat și de soția ucigașului Gh. Sokolenko și de copiii acestuia, care știu acest lucru chiar de la soțul și tatăl lor și pretind că el ar fi lăcrimat când le-a povestit această întâmplare. Un fapt este precis însă: fetița mea a fost îngropată de vie și așa și-a găsit moartea”.

FAMILIA SOLOMONSKI

Instrumente pentru croitorie folosite de Ratza Solomonski

Sursa: USHMM

Familia Solomonski locuia în Pepeni. Marc era cismar, iar soția sa Ratza era croitoreasă. Împreună aveau două fete, Khayka și Ita. Înainte să fie strânși și închiși cu restul evreilor din localitate, Ratza a lăsat mașina de cusut în grija unor vecini. Familia Solomonski și-a găsit sfârșitul în vara anului 1941. Singurul lucru care mai amintește astăzi de existența lor este mașina de cusut a Ratzei.

Institutul Național pentru Studierea
Holocaustului din România "Elie Wiesel"

Material realizat în scop educațional de:

**Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din
România „Elie Wiesel”.**

www.inshr-ew.ro

E-mail: office@inshr-ew.ro

Tel: 021.318.09.39

